

Entisajan isäntiä.

Matti Patana 80-vuotias.

(artikkeli kirjoitettu puhtaaksi Keskipohjamaa -lehden artikkelin valokopiosta, ilmestynyt syyskuussa 1948, Mattin syntymäpäivä oli 17. syyskuuta)

Sarjassa: Entisajan isäntiä teemme tällä kertaa poikkeuksen esitellessämme lukijoillemme vielä elossa olevan vanhan isännän jonka kahdeksaskymmenes syntymäpäivä on tänään.

Matti Patana asuu veteliläisittäin sanoen ”Messä-Lepistössä”, paikassa, joka, niinkuin nimikin sanoo on piilossa maailman katseilta. Ja siitä johtuukin, että vain harvat tuntevat tämän yritteliään viljelijän ja hänen tavallisuudesta poikkeavat aikaansaannoksensa.

Lepistö sijaitsee juuri puolimaissa sitä 5 kilometrin levyistä metsävyöhykettä, joka sijaitsee Halsuan järven ja Kokkola-Jyväskylä-valtamaantien välissä Halsuan ja Vetelin rajamailla, osan talon maista kuullessa Vetelin pitäjään. Kun vieras poikkeaa mainitulta valtamaantieltä Puurosen talojen luona ja kävelee puolenkilometrin pituisen kangastien, aukeaa hänen eteensä parin kilometrin mittainen linjasuora tie, jota koivut kahden puolen reunustavat. Tien kahden puolen levittäytyvät suoviljelykset ja toisessa päässä olevalla mäellä on kolme taloa, joista yksi on aivan uusi. Rukiinkeruu aika on juuri alkanut ja etäämpänä iltapäiväaurion loisteessa välkehtivät itseluovuttavan leikkuukoneen siivet. Siitä paikasta vähän valtamaantielle päin levisi muutamia vuosia sitten 18 hehtaarin laajuinen ruisvainio, tosin kahdelle talolle kuuluva, mutta ruisvainio sittenkin, joka ainakin pohjalaisissa oloissa hakee vertaansa.. Ja miksei karttuisi hehtaarinaloja, kun pisimpiin 760 metrin mittaisiin sarkoihin sisältyy kutakuinkin hehtaarinmaa aina sarkaan. Ilmankos näyttivätkin – talon vanhanemännän sanaa käyttäksemme – saran toisessa päässä työskentelevät naiset enemmän varisparvelta kuin ihmisryhmältä.

Mutta käykäämme mäellä sijaitsevaan keskimmaiseen taloon, jossa tapaamme pian 80 täyttävän, mutta vielä ryhdikkään ja hyvissä sielunvoimissakin olevan vanhuksen, joka nyt saa luvan joutuva uteliaisuutemme kohteeksi.

Matti Patana on syntynyt Vetelin Patanassa syyskuun 17 p:nä 1868 Patanan Pikku-Matin poikana, jonka isä myöskin oli Matti. Sattuikin syntymävuosi seitsemän nälkävuoden jälkeisenä syksynä, jolloin juuri korjailtiin runsasta ja hyvälaatuista ruissatoa, joka lie auttanut, ettei tästä Matista tullutkaan pikku-Mattia, vaan tavallista rotevampi mies. Lapsuusvuodet kuluivat Ison Patanan puolella, jonka varhaisiakin 1700-luvun puolimaissa perustetun kylän vaiheita muistellaan. Tiedetäänpä kertoa, että Harjupatanan iso koivu on juuri se puu, johon talon ensimmäinen asukas kiinnitti lehmänsä alkaessaan uudisasutuksen.

Kaksikymmentävuotiaana jätti Matti kotitilan, jossa oli alettu kasvattaa uutta, toisesta äidistä syntynyttä lapsiparvea ja lähti ensikerran rapakon taakse. Myöhemmin näitä lähtöjä tuli vielä kahteen toviin, niin että kolmeen eri kertaan tuli oltua Amerikassa yhteensä 19 vuotta. Ensimmäinen Suomessa olo kesti vain yhden viikon eli sen ajan, minkä kaivoslakko työmaallakin kesti ja sen päätyttyä alkoi paluumatka. Toi9sella kertaa tuli viivyttyä vuoden verran ja paluumatkallaan vei Matti sisarensakin valtameren taakse.

Vuonna 1903 jo 34-vuotiaana solmi Matti avioliiton vain kahden kilometrin päässä nykyisestä asuinpaikasta kotoisin olevan Alma Maria Isosaaren kanssa ja kaksi vuotta tämän jälkeen nuori pari muutti Suomeen v. 1905 jääden tänne pysyväisesti. (oikea vuosi lienee 1907, eikä 1905 kuten alkuperäisessä artikkelissa)

Säästöjä oli matkoilla jonkinverran karttunut ja kun vanha viljelijäveri veti maahan, alkoikin pian oman elintilan etsiskely. Pian saatiinkin kuulla, että emännän kotitalon naapuri, Lepistö, oli myytävänä. Lepistöjä oli jo silloin kaksi, toista hieman asuttiin, mutta toinen oli jäänyt kokonaan heitteelle ja tämä heitteelle jätetty juuri oli myytävänä. Matti kävi katsomassa ja kurkisti sisään mökin ikkunasta, josta myöskin linnut saivat vapaasti lennellä. Pihamaa kasvoi koivikkoa ja peltoja ei näkynyt lainkaan, mutta kun kokonaispinta-ala oli 200 ha, tehtiin kauppa ja sovittiin hinnaksi 5.500 markkaa.

Ensimmäinen työ oli tietenkin mökin kunnostaminen ja pihapellon raivaus. Siitä saatiin 20 syltä koivuhalkoja ja vasta tämänjälkeen voitiin pelto raivata sulaksi. Mäen reunasuotakin oli joskus yritetty vähän viljellä, mutta voittanut oli metsä siinäkin. Ensimmäisenä syksynä voitiin kuitenkin toimittaa kymmenen kapen rukiinkylvö suohon. Kokonaista kolme kuormaa heiniä kerättiin ensimmäisenä kesänä suolta. Saatiin kangaspeltoon keväällä vähän perunaakin ja ohraa sen verran, että siitä viljastakin alkuun päästiin. Kivistä peltoa ei voinut hevospeleillä muokata ja niin ohrakin mullattiin käsiharavalla.

Alkuun oli kuitenkin päästy ja kun oltiin terveitä ja työkykyisiä, oli myöskin yrittämishalua. Perheen lisääntyessä oli tilavampi asuinrakennus tarpeellinen. Sellainen saatiin ostaa Pulkkinen Kedolta ja hyvä se olikin isoine tupineen ja neljine kamareineen. Vuosi vuodelta lähti metsänrantakin etenemään, aluksi omin voimin ja sittemmin palkattua työvoimaa käyttäen. Tasaisessa tahdissa laajenivatkin sitten pellot vuosi vuodelta, kunnes tultiin 30-luvulle, jolloin työvoiman saanti helpottui.

Laajin alue, mitä yhden kesän kuluessa raivattiin v. 1936 oli 10 hehtaarin alaa. Toiselle kymmenellekin nousi silloin ajoittain kuokkamiesten lukumäärä ja saattoi yhdessä sarassa olla miehelle melkein kesäkaudeksi työtä. Sattuipa sellaista, että kuokkimaan halukas kuultuaan vielä kaksi sarkaa olevan kuokkimatta sanoi, että tuskinpa viitsin sellaisen alan takia sinne tullakaan. Tuli kuitenkin ja kuokki viikon ajan, mutta kun ei saran toinen pää alkanut paljon sen paremmin häämöittää, otti tilinsä ja lähti muille markkinoille. Raivauskoneita ei tähän aikaan tunnettu, mutta traktoreita jo oli saatavissa ja sellainen hankittiin muokkaustöitä suorittamaan. Kesällä 1938 saatiin uudisviljelysala kylvökuntoon. Palkattuun työvoimaan oli siihen mennessä uhrattu 19.000 markkaa ja siihen tulivat lisäksi lannoituskustannukset. Talossa kävijät pudistelivat päitään ja lausuivat epäilyjään kannattavuudesta. Mutta isäntä oli ollut valloissa ja nähnyt siellä viljelystä paljon laajemmissa mittasuhteissa. Vähän siihen tapaan toimitaan kuitenkin Lepistössäkin kun eräänä yönä elokuun puolimaissa rukiinsiemen kymmenen hehtaarin alalla mullataan yhden yön kuluessa.

Yritys onnistui yli odotusten, sillä sattui hyvään vuoteen. Ja seuraavana syksynä korjattiin kylvökseltä 320 hehtolitran rukiita. Riiden lattialle karttunut jyväkasa ulottui parsipuihin saakka, mutta ostajaa ei tahtonut ilmaantua siitä huolimatta, että sodan käryä alkoi jo olla ilmassa. Kun liiat jyvät sitten lopulta kuitenkin saatiin myydyksi,

havaittiin että raivauskustannukset suurin piirtein olivat tulleet maksetuiksi jo ensimmäisenä viljelyvuonna. Yli 2000 kilon hehtaarisatoja ei sittemmin enää saatukaan, sillä tuli sota ja väkilantojen saanti vähitellen tyrehtyi.

Kävipä eräänä sotavuonna niinkin hullusti, että luovutusviranomaiset ryhtyivät sakottamaan Lepistön taloa, josta ei mitään tullut vaikka olikin totuttu hyvin saamaan. Kun sitten asiasta ryhdyttiin ottamaan tarkempaa selkoa havaittiin, ettei ollutkaan ottamista, sillä luontosuhteet olivat olleet kitsaista ja ottaneet runsaan osan.

Rukiin lisäksi on talossa viljelty huomattavasti kauraa, josta sato parhaina vuosina nousee toiselle sadalle hehtolitralle.

Karjatalouteen ei näin syrjäisessä seudussa, josta ei meijeriinkään voida kuljettaa, ole huomiota kiinnitetty siinä määrin kuin jossakin rintaseudulla voisi tehdä. Lypsäviä lehmiä on sentään pidetty 12-14 kappaletta. Ihmetystä sensijaan herättää, että viimeksi kuluneina vuosina vanhan traktorinkin käytyä käyttökelvottomaksi, on voitu tulla toimeen kahdella työhevosella. Tämäkin käy ymmärrettävämmäksi nähdessä työssään erinomaisen vahvarakenteisen hevosparin, jonka käyttö niinkuin ruokintakin täytyy olla myöskin hyvin tehostettu. Vetäjien tarvetta toiselta puolen vähentää se seikka, että maat, niin viljelty kuin metsäkin sijaitsevat aivan talon lähiympäristössä.

Nyt ei Lepistö enää ole suurtila, sillä jo kahdeksissa kymmenissä oleva haltijaväki on luovuttanut talon kahdelle pojalle ja vävyilleen, joten on syntynyt kolme pienempää keskitilaa. Mutta jo vakaantuneet viljelysperinteet eivät ole siitä muuttuneet, vaan jatkaa niitä nuorempi polvi hyvässä yhteisymmärryksessä. Odotetaan vain koska saadaan uusi traktori, jolla nyttemmin kyläksi muodostuneen talon komea viljelysaukea jälleen kynnetään.

Vieraan poistuessaa talosta käydään vielä ruisvainion kautta. Lähes hehtaarin laajuisella saralla lainehtii vilja, jossa on oudon vahvat tähkät, jyvien melkein kohtisuorasti liittyessä lapakkoon. Tämän siementä on talon vävy tuonut sodasta palattuaan Syväriltä ja kuuluu olevan ukrainalaista viljaa. Talvehtiminen on ollut hyvä ja korsikin tanakan näköistä ja verraten lyhyttä. Jälkeenpäin saadun tiedon mukaan satokin on ollut runsas. Vierellä ... (tekstiä puuttuu) ... pahasti laossa. Se on vielä vanhaa Patanan kauraa (kuuluu olevan alkujaan savolaisen matkamiehen n. 80 vuotta sitten jättämää), jota Vetelin seudulla viljeltiin runsaasti vuosisadan vaihteen tienoilla. Sen jälkeen on käytäntöön tullut monia jalosteita ja olisi varmaan eduksi vaihtaa tämä pehmeäkortinen, runsassatoinen ja vähän paksukuorinen kaura johonkin näistä. Elokuisen päivän hämärtyessä on jätettävä taloa, vaikka houkutteleva yötilatarjous olisi lähtöä tuonnetuksi siirtämässä. Käynti Metsä-Lepistössä antaa vakuuttavan todistuksen Suomen talonpojan ja varsinkin sen parhaimmiston lujasta uskosta maahan. Tämän on huomioinut maan hallituskin antaessaan Matti Patanalle Maatalousministeriön palkinnon ja kunniakirjan määrätietoisesta työstä maatalouden hyväksi. Kotipitäjässään Halsualla samoin kuin syntymäpitäjässään Vetelissä nauttii Patana sitä arvonantoa, jonka hyvä sopeutuvaisuus koti- ja yhteiskuntaelämään aina herättää.

Keskipohjanmaa-lehtikin yhtyy onnitteluihin, joita merkkipäiväänsä viettävä maan raivaaja Matti Patanalle tänään osoitetaan.

